

Masarykova univerzita

Pedagogická fakulta

Poradenská a školní psychologie
ZS1MP_PSPs

Seminární práce

Diagnostika a podpora rozvoje nadaných dětí
(Lenka Hříbková)

Vedoucí práce:
Mgr. Jolana Bucková

Vypracovala:
Denisa Hudková (učo 392274)

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně
obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
podzim 2014

Úvod

Během svého studia na Pedagogické fakultě Masarykovi univerzity v Brně jsem byla seznámena s tím, jak pracovat se žáky s poruchami učení, jak tyto poruchy diagnostikovat, ale především jak žáky integrovat. Prozatím jsem však nebyla obeznámena s tím, jak pracovat s žáky nadanými. Pro každého budoucího učitele je dle mého názoru velice důležité, aby s těmito žáky uměl pracovat. Z tohoto důvodu jsem se zaměřila na kapitulu *Diagnostika a podpora rozvoje nadaných dětí*. Čerpala jsem z publikace **Školní poradenství I**, jejíž autorkou je paní Lidmila Valentová. Mnou zvolenou kapitolu zpracovala paní Lenka Hříbková. Kapitolu jsem zvolila především proto, že budu moci srovnat dané přístupy a teorie s těmi, se kterými jsem se setkala během asistentké pedagogické praxe, konkrétně na ZŠ Kpt. Jaroše v Třebíči.

Nadaný žák

Hříbková uvádí, že nadaní žáci patří mezi minoritní skupinu žáků, kterým poskytujeme různé možnosti vzdělání, dále jsou tito žáci postaveni na stejnou úroveň (dle vyhlášky MŠMT ČR č. 73/2005), jako žáci se specifickými edukačními potřebami. (Hříbková, 2013, s. 162)

I těmto žákům je navrhováno vyšetření pedagogicko-psychologickou poradnou z toho důvodu, aby škola mohla získat finanční prostředky na jejich vzdělávání.

V praxi jsem se setkala s pojmem nadaný žák = talentovaný žák. Co se týče zainteresování školy, dle mého názoru je vhodné, aby nadaný žák navštívil pedagogicko-psychologickou poradnu. Díky finanční podpoře můžeme my, jako učitelé, používat mnoho různorodých metod ve výuce, které často nemusí být výjimečné pouze pro žáky nadané, ale i pro žáky s běžnými vzdělávacími potřebami. Docílíme tak toho, že budeme mít mnoho nejen motivačních, ale i aktivizačních prostředků, jak tyto žáky v hodinách zaujmout. Co se týče například pracovních listů, které jsou často předkládány žákům nadaným, myslím si, že i žáci, které do skupiny nadaných neřadíme, by mohli tyto pracovní listy dostat na základě vlastního zájmu.

Nadání definuje nejen kognitivní charakteristiky (obecné schopnosti), ale i charakteristiky motivační, sociální a dále faktory kulturního a sociálního prostředí. (Hříbková, 2013, s. 164)

S definicí, která je uvedena v publikaci, se ztotožňuji a dále doplňuji o vlastní teorii. Nadaný žák je takový, který prokazuje vysoký výkon a výborné výsledky v oboru, který je také jeho koníčkem. Dle mého názoru se nadání projevuje především v takové oblasti, ke které si žák váže jisté citové vazby.

Za **mimořádně nadané (talentované) dítě** se v současné době považuje dítě, žák, student, který:

- a) velmi záhy ve výkonech manifestuje svoji kognitivní vývojovou akceleraci a je těmito projevy nápadný ve srovnání s vrstevníky,
- b) podává v určité oblasti (i nekognitivní) vynikající výsledky, které jsou ve srovnání s vrstevníky z hlediska kvantity či kvality výjimečné,

c) byl u něho opakovaně zjištěn velmi vysoký osobnostní potenciál (např. intelektový, tvořivý, silný zájem o určitou oblast nebo několik oblastí lidské činnosti, projevující se např. vytrvalostí při řešení úkolů v dané oblasti aj.) pro podávání mimořádných výkonů, který však dosud ve výkonech plně nedemonstruje. (Hříbková, 2013, s. 165)

Diagnostikování nadaných žáků

Diagnostika se provádí nejprve identifikací nadaných, kdy se soustředíme na latentní talenty (širší skupina dětí, objevování neodhalených nadaných jedinců). Následně probíhá výběr nadaných, kdy hlavním kritériem je žákův podaný výkon v dané oblasti. Vše probíhá v etapách. Nejprve nastává etapa nominační (přihlášení dítěte), následně screeningová etapa (analyzujeme informace o žácích, například rodinné prostředí a další), dále nastává etapa individuálního přístupu, nebo pozorování (často za přítomnosti psychologa, popřípadě i lékaře – záleží na charakteristice nadání daného dítěte).

S tímto postupem jsem nikdy nebyla obeznámena, proto jsou pro mě tyto informace nejen nové, ale také velice přínosné.

a) Pedagogické metody: pozorování, doporučení učitele (nejstarší metoda), posuzovací škály (například projevy chování, vytrvalost, flexibilita, originalita, nezávislost, nápaditost, pracovní píle, schopnost vyhledávat a třídit informace, identifikován problému, hledání řešení, sebedůvěra, zvědavost a další), posuzování mezi spolužáky, didaktické testy, školní známky, výsledky soutěží a rozbor portfolia.

S těmito pedagogickými metodami bych se měla já, jako budoucí učitel ztotožňovat. Během asistentké pedagogické praxe jsem se setkala především s rozbořením portfolia. Učitel zkoumal portfolia žáků, soustřeďoval se především na kresby žáků. Dále jsem se setkala s metodou zkoumání školních známek. Dle mého názoru bych však tuto metodu mezi diagnostikování vůbec nezařazovala. Závisí zde na individuálním přístupu učitele a jeho vlastním pojetí klasifikační stupnice. Tato metoda není podle mě objektivní. Každý učitel známkuje jiným způsobem a v odlišných situacích. Ani slovní hodnocení, které je nyní často zařazováno namísto klasifikační stupnice, není objektivní. Učitelé často nekladou přílišný důraz na tento typ hodnocení, a proto bychom na jeho základě neměli stanovovat diagnózu, zda je, nebo není dítě nadané. Setkala jsem se také s metodou, kdy se žáci posuzují vzájemně. Jedná se například o otázky typu „Který žák by ti pomohl v určité situaci, který spolužák by ti nejlépe poradil s domácím úkolem“ a další. V tomto případě si také nemyslím, že by tím učitel získal objektivní výsledky, přestože se zkoumá frekvence daného jména a ne jeho pořadí. Osobně bych zvolila metodu didaktických testů, rozbor portfolia nebo výsledky soutěží. Dle mého názoru mají učitelé výhodu v diagnostikování oproti psychologům, protože s žáky tráví mnohem více času a mohou je tak pozorovat v např. uměle navozených situacích v rámci dramatických výstupů a další.

b) Psychologické metody: individuální testy inteligence, testy divergentního myšlení a tvořivosti, informace o motivaci (dotazník motivace výkonu), rozhovor s dítětem a s rodiči.

Dle mého názoru je klíčový právě rozhovor jak se samotným dítětem, tak s jeho rodiči. V tomto případě se přikláním spíše k tomu, aby tuto diagnostiku neprováděli jen

psychologové, ale i samotní učitelé (zařadila bych tedy tuto metodu nejen do oblasti psychologické, ale také do oblasti pedagogických metod). Učitel by si měl vést záznamy individuálně o každém žákovi, během výuky by měl pozorovat a vyhledávat zvláštnosti, na základě kterých by dále měl stanovovat závěry. Ty by měl poté prodiskutovat jak s žákem (například strukturovaný rozhovor zaměřený na danou oblast, ve které žák vyniká), tak s rodiči, kteří by měli žáka v dané oblasti podporovat a nabízet mu (stejně jako učitel) možnosti, jak se v této oblasti více rozvíjet.

Přístupy

Během asistentské pedagogické praxe jsem se dozvěděla, že škola (učitel) často zjišťuje míru nadání žáka. Na základě toho je žák posílán do pedagogicko-psychologické poradny. Škola má tak povinnost do tří měsíců vytvořit pro žáka IVP v příslušné oblasti (oblastech), ve které se projevuje žákovo nadání. I v publikaci jsou tyto informace popsány, tudíž mi byly potvrzeny. Jedná se tak o **intelektově nadané žáky**. (Hříbková, 2013, s. 163).

Ztotožňuji se s přístupy, které jsou uvedeny v publikaci. Jedná se především o opatření, která jsou vhodná v případě přítomnosti nadaného žáka. Celkový přístup ovlivňuje počet dětí ve třídě, kompetence učitele a školního psychologa pro práci s nadaným žákem, vybavení školy, metody vyučování.

Mezi další přístupy patří **akcelerace** (urychlení obsahu vzdělávání), kam neodmyslitelně patří:

- nástup do školy před dovršením šesti let
- nástup hned do druhé třídy,
- jednorázové přeskočení nebo opakované přeskokování ročníků v průběhu školní docházky,
- žák chodí na určitý předmět do vyššího ročníku školy,
- přestup do náročnější školy (např. víceletá gymnázia),
- ukončení výuky daného předmětu za kratší dobu a jeho návštěva na škole vyššího stupně,
- vypracování individuálních programů pro žáka. (Hříbková, 2013, s. 179)

V publikaci jsou shrnutá negativa, která přináší právě akcelerace. Se všemi negativy se ztotožňuji. Dle mého názoru se například díky nástupu hned do druhé třídy nebo jednorázovému přeskočení ročníku projeví u žáků fyzická nezralost a žáci budou mít problémy především v sociální oblasti (navazování sociálních vztahů se staršími žáky). Pokud bude nadaný žák chodit na určitý předmět do vyššího ročníku, bude narušeno klima třídy nejen v jeho vlastní třídě, ale i v té, kterou bude „navštěvovat“. Myslím si, že může také docházet k negativnímu přístupu jeho spolužáků, kteří budou žáka považovat za někoho, kdo se povyšuje a žák tak bude sociálně vyčleněn. Na všechny tyto negativa bychom, jako učitelé, měli brát ohled. Zastávám především vypracování IVP pro nadaného žáka.

Jak bych postupovala já, jako budoucí učitel, v případě přítomnosti nadaného žáka? Především bych se zaměřila na tvorbu IVP, žákovi bych nabídla možnost samostudia (například vybrané publikace, pracovní listy a další), dále bych podporovala projektové dny (které se konaly i na mnou vybrané základní škole a byly velice kladně ohodnoceny zpětnou vazbou žáků), umožnila bych diskuzi na téma, které je pro žáka blízké. Nebránila bych se ani tomu, aby žák zkusil vést hodinu na téma (oblast), ve kterém se projevuje jeho nadání. Pro

spolužáky by to byla zajímavá změna. V publikaci jsou uvedeny také exkurze na zajímavá místa, což je také výborný prostředek, jak zaujmout nejen nadaného žáka, ale i ostatní a také nabídnout žákovi možnost individuálních konzultací. S těmito nápady, jak pracovat s nadaným žákem, souhlasím. Musíme však brát ohled na zvýšenou senzitivitu žáka, přecitlivělost na kritiku a sklon k perfekcionismu. (Hříbková, 2013, s. 184)

Závěr

Díky této kapitole, která se zaměřovala nejen na diagnostiku, ale i na práci s nadanými žáky, jsem se dozvěděla mnoho nových a užitečných informací, které zajisté v budoucnu využiji v praxi. S teoriemi autorky jsem se z větší části ztotožňovala a velice mě zaujalo, že uváděla i negativní dopady při práci s nadanými žáky (akcelerace). Zaujalo mě i její slovo v závěru:

Co však s dětmi, které jsou „diagnostikovány“ jako nadané?

Pouhé doporučení rodičům a žákovi k přestupu na víceleté gymnázium je příliš obecnou „nápravou“. (Hříbková, 2013, s. 188)

Ano, toto je časté jednání základních škol, pokud „narazí“ na nadaného žáka. Doufají tak, že jim ubudou starosti s tvorbou IVP a o žáka tak bude „lépe“ postaráno na jiné škole. Přeji si, aby se učitelé nebáli tyto žáky vyhledávat, především se nebáli s nimi pracovat a zapojovat je do výuky tak, aby využili jejich nadání a je samotné tak obohatili o informace, po kterých tolik touží.

Použitá literatura

VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní poradenství I*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. 289 s. ISBN 978-80-7290-710-6. Skriptum. Univerzita Karlova v Praze.

- pozn.: autorkou mnou vybraného tématu byla Lenka Hříbková, proto ji uvádím v citacích namísto autorky skriptu Lidmily Valentové.